

amelynek rendkívül kemény, beiszapolódott mátrixában kevés kerámiatöredéket (Kyjatice-kultúra) is feltártunk. Ez a nagy valószínűséggel nem áthalmozott réteg tehát régészeti szempontból értelmezhető, talán az eredeti járósínt egy darabja lehetett. A kutatást a sánc irányába kiterjesztve, hasonló színű, de kevésbé kompakt réteget figyeltünk meg, amelyből a részleges feltárás során ugyancsak a Kyjatice-kultúra kerámiatöredékei kerültek napvilágra. Minthogy erről a rétegről a rablóásatás által hátrahagyott felületek tisztítása során megállapíthattuk, hogy a sánc alá fut be, a sáncot nem lehet a késő bronzkornál korábbra keltezni. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell, hogy a leletmentő feltárás körülményei között nem láttuk célszerűnek és kivitelezhetőnek a sánc intakt felületének feltárását. Ennek hiányában sem a sáncépítés kora, sem az erődítés konstrukciója nem volt megállapítható.

A szondázó feltárás fontos információkat nyújtott a lelőhely további kutatásához. A vastag és jóformán a sziklafelszínig érő, eróziósan áthalmozott rétegek arra utalnak, hogy a hasonló zónák kutatása a lelőhely más részein sem kecsegtet sikerrel, a még feltárható régészeti objektumok feltehetően elsősorban az eróziósan kevésbé érintett teraszokon, ill. a kisebb meredekségű lejtőkön várhatók. Ezek kutatása azonban az egykori mezőgazdasági művelés miatt lehet problematikus, ezért mindenképpen szükséges a lelőhely archív és modern légi felvételek alapján elvégzett, a teraszok bolygatottságára, esetleges átalakítására vonatkozó vizsgálata, amelyet az OTKA 68824 pályázat keretei között folytatunk tovább.

Munkatársak: Rupnik László régész, Laczi Orsolya régésztechnikus, Bilicz Enikő, Groma Katalin, Fuchs Noémi, Horváth Tamás és Mali Péter régészhallgatók (ELTE-BTK Régészettudományi Intézete).

CZAJLIK ZOLTÁN

353. Miskolc-Bükkszentlászló, Nagysánc (KÖH 16870)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) LT

A részletes tanulmányt lásd a kötet 19. oldalán!

V. SZABÓ GÁBOR

354. Miskolc, Görgey Artúr utca 4. (KÖH 70125)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Pa, Kö

A telken 2009 júliusában társasház építéséhez kapcsolódó régészeti megfigyelés közben pattintott kőszilánkok kerültek elő. Mivel a beruházást maximum 7 m mélységig történő alapozással kívánták megvalósítani, a további munkálatok előtt régészeti kutatást kellett végezni a telek teljes, 1200 m²-es területén. A régészeti lelőhely vertikális és horizontális fedettségének megállapítására, valamint a rétegviszonyok tisztázása céljából először próbafeltárás keretében kutatóárkokat húztunk. Az azokban végzett megfigyelések alapján október 2-ig összesen kb. 800 m² felületet átlag 2 m vastagságban tártunk fel.

Az ásatás során 6 fő rétegtani egységet különítettünk el: a miocén korú tufára két, erős lejtőmozgással összeköthető, kizárólag pattintott kőeszközöket és hulladékokat tartalmazó réteg települt. Ezekben helyben holocén fekete talaj képződött, melynek felső részét a középkortól talajművelés alakította át. A fekete humuszban, mely az alatta települt löszös üledékből alakult át, szintén csak pattintott kőanyagot találtunk, kerámia nélkül. A rétegsor tetején az újkortól képződő, döntően építési törmeléket tartalmazó réteg volt.

A kb. 50 000 lelet döntő többségét az őskőkori eredetű pattintott kőeszközök és gyártási, valamint az Avas-hegy tetején végzett feltehetően felszíni bányászati tevékenységhez köthető bányahulladékok adták. Begyűjtöttünk továbbá egy Anjou-korból származó pecsétgyűrűt, melynek analógiája Pusztai Tamás Keleméren, a Mohos-várban végzett ásatásaiból ismert, és egy V. István vagy I. Mátyás uralkodásának idején vert rézpénzt. Előkerültek még 15–17. századi kerámia, valamint nem régészeti korú tárgyak és objektumok (pl. kővel rakott kút) a 18–20. századból.

SZOLYÁK PÉTER

355. Miskolc, Pingyom IV. lelőhely (KÖH 47721)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, V

A Pingyom VIII. védőnévű agyagbánya bővítéséhez kapcsolódóan 2009. június 8–11. között régészeti megfigyelést és próbafeltárást végeztünk. A bányaművelésbe bevonni szándékozott területen öt kutatószondát nyitottunk, melyek mélysége 1–3 m között változott. Négy szondában a bányaművelés meddője által átlag 1 m mélyen eltemetett fekete humuszban késő bronzkori, kora vaskori kerámiákat gyűjtöttünk, valamint gödörbetöltésre és járósíntre utaló jelenségeket dokumentáltunk. A fekete humusz alatt több méter vastag, nagy agyagtartalmú pleisztocén üledék (valószínűleg átalakult lösz) települt. Ebben régészeti leletanyagot és/vagy régészeti jelenségeket, objektumokat nem azonosítottunk. Az őskori régészeti lelőhely még feltárható részének becsült nagysága kb. 700 m².

SZOLYÁK PÉTER

356. Miskolc-Tapolca, Viktória-barlang (KÖH 75045)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Pa?, U

2009. április 23-án régészeti helyszíni szemlét tartottunk a lelőhelyen. A barlang közvetlen környezetében, a barlangbejárat kitisztítása során közelebbről meg nem határozható őskori kerámia (8 db) és meg nem határozható korú állatcsontok (4 db) kerültek elő. Megállapítottuk, hogy a Viktória-barlang érintett bejárata, a Kisköves-hegytől DNy-i irányban, egy szűk, NyÉNy-KDK irányú, mély völgyfő alján nyílik. A közel függőleges bejáratot 4 db, 80 cm átmérőjű, betongyűrű egészíti ki. A járat

tisztítására és a betongyűrűk közelmúltban történő kihelyezésére azért volt szükség, mert a környező lejtők természetes, valamint mesterségesen is elősegített eróziója többször eltömítette azt.

A barlang elsősorban a környező (egyébként a közeli kőbányászat miatt jelentős mértékben átalakított) domborzati viszonyok és saját belső morfológiája miatt emberi megtelepedésre sohasem lehetett alkalmas. Az őskori kerámiák barlangi járattisztítás során megállapított jelenléte sokkal inkább az említett eróziós folyamatok következménye lehet. Bejártuk a barlang környezetét is legfeljebb 150 m távolságig. További régészeti leleteket, vagy régészeti lelőhelyre utaló egyéb jelenségeket nem találtunk. Figyelembe véve azonban a beszolgáltatott leletek számát, jellegét, és a terület nagy felületre kiterjedő és intenzív erdei fedettségét, a negatív szemlézési eredmény ellenére, a Viktória-barlang kb. 100 méteres környezetében őskori régészeti lelőhelyet valószínűsítünk.

A leleteket a megtaláló a Herman Ottó Múzeum részére átadta.

Munkatársak: Ferenczi Gergely barlangtani szakreferens (Bükk Nemzeti Park), Kalászdi György (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság).

SZOLYÁK PÉTER

357. Mogyoród, Mély-gāti-dűlő (MRT XIII/3 k. 17/5 lh., KÖH 26170) (Pest megye) Á

A Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága 2009. április 6–14. között megelőző feltárást végzett a 1720/39–40 hrsz. telken, 920 m²-en. 2006. szeptember 20–27. között Kővári Klára próbaásatást végzett az 1720/5–11 hrsz. telken, ahol 12–13. századi telepjelenségeket dokumentált.

A lehumuszolt felületen ritkásan helyezkedtek el a régészeti objektumok: 7 árkot és 8 további, földbe mélyített objektumot bontottunk ki. A 4–7. árkok egymásba csatlakozva egy szabályos téglalap alakú területet határoltak. Betöltésük anyaga, jellege egymással megegyezett, így feltételezhető, hogy ugyanazon árokrendszer részeit képezték. Bizonytalan a funkciója annak a nagyméretű, szabálytalan négyszög alakú beásásnak, melyet a szelvény D-i felében bontottunk ki. Jellege alapján földbe mélyített lakóobjektumra emlékeztet, hiányoznak belőle azonban a lakhatásra utaló, tényleges nyomok (padlóréteg, tüzelőberendezés stb.) A lelőhelyrészletre a leletszegénység jellemző: az objektumokból néhány kerámiatöredék és állatcsont került elő. Szórványként találtunk 4 darab Árpád-kori összeragadt, korrodálódott ezüstdenárt. Ezek alapján a lelőhely a kora Árpád-korra datálható. A 15. sz. gödörben egy őskori cseréptöredék volt.

Munkatársak: Bíró István, Kóka István, László József ásatási technikusok.

RÁCZ TIBOR ÁKOS

358. Mogyorósbánya, Újfalusi dombok (KÖH 26748)

(Komárom-Esztergom megye) Pa

A felső paleolit lelőhelyen folytatott kutatásról utoljára a Régészeti kutatások Magyarországon 1999 kötetben számoltam be részletesen.²² Azóta több évben is folytattuk a település feltárását, legutóbb 2009-ben.²³

A lelőhely a falutól ÉNy-ra, a Duna holocén terasza fölött meredeken kiemelkedő Újfalusi dombok (Vrski) határrészen található. A domb nagyobbik része folyamatosan művelt szántó, kisebbik része szőlő, tengerszint feletti magassága 207–210 m. A dombtető jelenlegi egyenetlenségei részben természeti folyamatok eredménye. A Keleti-Gerecse 300–350 m tszf. magasságú sasbérceit (Öregkő!) fokozatosan alacsonyodó hegylábi felszínnek veszik körül, amelyek a dunai teraszrendszerhez csatlakoznak. Ezeket a felszíneket az eróziós, csapadékos időkben aktív patak völgyek feldarabolták, és hullámos dombvidékké formálták. (Schweitzer Ferenc nyomán.)

A hegylábi lejtőket és a teraszokat legalább 2,5 m vastag lösz fedte be a jégkorszak végéig: próbaárkunkkal eddig a mélységig eljutottunk.

Az Újfalusi dombok jelenkori egyenetlenségei részben emberi tevékenység következménye. A múlt század közepén abbahagyott bányászat beomlott tárnái, a domb falu felé eső oldalában felhalmozott nagy mennyiségű építési (beton)törmelék, kisebb mértékben az ásatások utáni gépi tereprendezés alakította át a domb eredeti felszínét. A D-i kitettségtű tető – a késő paleolit települési stratégiát ismerve és a mindennapi élelemszerző gyakorlatot feltételezve – ideális helyszín. Látótávolságra van az Öregkő barlangjaitól, amelyek alkalmi menedékek és raktárak voltak: a barlangok jégkor végi rétegeiben a nyílt színi telepek eszközkészletének típusai kerültek elő. A domb alatti patak völgy a Duna árterére nyílik. A dömösi áttörés előtt még lassú sodrású, gázlókkel, szigetekkel teli, jégkori Duna-meder könnyen becserkészhető átjárást biztosított a középhegyi erdőkből a Kisalföld lapályaira és vissza vonuló legelőváltó állatcsordáknak. Könnyen hozzáférhetőek voltak a Gerecse nyersanyagforrásai is.

A lelőhely szakmai jelentősége kettős. Egyrészt topográfiailag szervesen illeszkedik a felső paleolit kori település-sorozatba: a Duna jobb partján egyelőre a legnyugatibb telep. Másrészt a gravetti entitásnak néhány éve elkülönített régészeti filuma, a ságvári kultúra leggazdagabb lelőhelye. A telep C¹⁴ kora 19 930 BP.

22 T. DOBOSI V.: Mogyorósbánya, Újfalusi dombok, felső paleolit telep. In: Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 1999. Budapest 2002, 5–14.

23 RKM 2001 (2003) 193.; RKM 2005 (2006) 275–276.; RKM 2006 (2007) 232.; RKM 2008 (2009) 233.